

בְּדַרְכֵיהֶם. וְאֵנוּ שְׂרוּיִים מִחֻכְמָה,
וְכִף הוּא, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
נוֹטֵל אוֹתָם; (וכו) אַרְבַּע לְמַעְלָה,
וְאַרְבַּע לְמַטָּה, וְאַרְבַּע בְּמִקּוּם
הַמַּחַ, וְאַרְבַּע בְּמִקּוּם שְׂשׁוּרֵי
הַלֵּב. מִשּׁוּם שְׁזָה נִקְשָׁר בְּזֶה.

וְצָרִיךְ הָאָדָם לְהִתְעַטֵּר בָּהֶם,
מִשּׁוּם שֶׁהוּא שֵׁם קְדוֹשׁ עֲלֵיוֹן,
שְׁפָתוֹב (דברים כח) וְרָאוּ כָל עַמֵּי
הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' וְגו'. וְכָל מִי
שֶׁמִּתְעַטֵּר בְּצִטְרָה קְדוּשָׁה
עֲלֵיוֹנָה זו, נִקְרָא מֶלֶךְ בְּאָרֶץ,
וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מֶלֶךְ בְּרַקִּיעַ.
זֶהוּ שְׁפָתוֹב (שיר ז) מֶלֶךְ אֲסוּר
בְּרַקִּיעִים. כְּמוֹ שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא מֶלֶךְ לְמַעְלָה, כִּף גַּם הוּא
מֶלֶךְ לְמַטָּה. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזוֹת
בֵּיתָךְ, כְּדִי שִׁיְהִיָּה אָדָם שְׁלָם
בְּכָל, וְיִמְצָא שְׁלָם בְּמַצּוֹת שֶׁל
רְבוּנוּ, רְשׁוּם לְמַעְלָה רְשׁוּם
לְמַטָּה. אֲשֶׁרֵי חִלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.
פֶּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, שְׁנֵי
פְסוּקִים מְצֵאתִי, שְׂאָף עַל גֵּב
שֶׁהַכֵּל תְּלוּיִים בְּדַרְגָּה אַחַת,
אֵינָם מְדַרְגָּה אַחַת. בְּפְסוּק אֶחָד
כְּתוּב, (חגי א) כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת.
וּבְפְסוּק אֶחָד כְּתוּב, כֹּה אָמַר ה'
אֱלֹהִים. מַה בֵּין זֶה לְזֶה? אֵלָּא
בְּזִמְנֵן שְׁפָתוֹב כֹּה אָמַר ה'
צְבָאוֹת, אֲזִי הַדְּבָר בָּא בְּרַחֲמִים.
וּבְזִמְנֵן שְׁפָתוֹב כֹּה אָמַר ה'
אֱלֹהִים, אֲזִי הַדְּבָר בָּא בְּדִין.

כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת, מִשּׁוּם
שֶׁהַכֵּה הַזֶּה מִתְבַּרְכֵת מְצַדִּיק
וּמְנַצֵחַ וְהוּד, שְׁנִקְרָא ה' צְבָאוֹת.
וְאֵז הַדְּבָר בָּא בְּהִתְבַּסְמוּת,
שֶׁהָרִי מִהַמְּקוּם הַזֶּה הוּא בָּא. כֹּה
אָמַר ה' אֱלֹהִים, אֲזִי הַכֵּה הַזֶּה
יּוֹנְקֵת מְצַד הַדִּין מִמְּקוּם הַגְּבוּרָה
הַעֲלִיּוֹנָה, וְלִמְדָנוּ מֵאֲבָא שֶׁהַדִּין
הוּא בְּרַחֲמִים, מִשּׁוּם שְׁפָתוֹב ה'
אֱלֹהִים.

שֶׁהָרִי אֱלֹהִים הוּא גְבוּרָה בְּכָל
מְקוּם. אֲדִנִי, גְבוּרָה תַּחְתּוֹנָה

מִחֻכְמָה שְׂרִיין, וְהָכִי הוּא וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא
נְטִיל לֹזֶן, (וכו) אַרְבַּע לְעֵילָא, אַרְבַּע לְתַתָּא,
אַרְבַּע בְּאַתָּר דְּמוּחָא. אַרְבַּע בְּאַתָּר דְּלַבָּא
שְׂרִייא. בְּגִין דְּדָא בְּדָא אַתְקָשֵׁר.

וְכַעֲי בַר נֶשׁ לְאַתְעֵטְרָא בְּהוּ, בְּגִין דְּאִיהוּ
שְׁמָא קְדִישָׁא עֲלָאָה. דְּכְתִיב, (דברים כח)
וְרָאוּ כָל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יי' וְגו'. וְכָל מִאֵן
דְּמִתְעַטֵּר בְּעֵטְרָא קְדִישָׁא עֲלָאָה דָּא, אִקְרִי
מֶלֶךְ בְּאָרְעָא. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מֶלֶךְ
בְּרַקִּיעָא. הֵדָּא הוּא דְּכְתִיב, (שיר השירים ז) מֶלֶךְ
אֲסוּר בְּרַקִּיעִים. כְּמָה דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מֶלֶךְ
לְעֵילָא, הָכִי נְמִי הוּא מֶלֶךְ לְתַתָּא. (ועם ג' דא)
וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתָךְ, בְּגִין דִּיהוּי בַר נֶשׁ
שְׁלִים בְּכֹלָא, וְיִשְׁתַּפַּח שְׁלִים בְּפִקּוּדֵי
דְּמֵאֲרִיָּה, רְשִׁים לְעֵילָא, רְשִׁים לְתַתָּא, וְכַפָּא
חֻלְקִיהוּן דִּישְׂרָאֵל.

פֶּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, תְּרִי קְרָאִי אֲשַׁפְחֲנָא,
דְּאָף עַל גֵּב דְּכֹלָא בְּחַד דְּרַגָּא תְּלִיין,
לָאו אֵינּוּן מְדַרְגָּא חַד. חַד קְרָא כְּתִיב, (חגי א)
כֹּה אָמַר יי' צְבָאוֹת. וְחַד קְרָא כְּתִיב, (ישעיה ו)
כֹּה אָמַר יי' אֱלֹהִים. מַה בֵּין הָאֵי לְהָאֵי. אֵלָּא
בְּזִמְנָא דְּכְתִיב כֹּה אָמַר יי' צְבָאוֹת, כְּדִין מְלָה
אַתְיָא בְּרַחֲמִי. וּבְזִמְנָא דְּכְתִיב כֹּה אָמַר יי'
אֱלֹהִים, כְּדִין מְלָה אַתְיָא בְּדִינָא.

כֹּה אָמַר יי' צְבָאוֹת, בְּגִין דִּיהָאֵי כֹה, אַתְבַּרְכָּא
מְצַדִּיק וּמְנַצֵחַ וְהוּד, דְּאִקְרִי יי' צְבָאוֹת.
וְכְדִין, מְלָה בְּאַתְבַּסְמוּתָא אַתְיָא, דִּהָא מְאָתָר
דָּא קָא אַתְיָא. כֹּה אָמַר יי' אֱלֹהִים, כְּדִין הָאֵי
כֹה יִנְקָא מְסֵטְרָא דְּדִינָא, מְאָתָר דְּגְבוּרָה
עֲלָאָה, וְאוּלִיפְנָא מֵאֲבָא, דְּדִינָא הוּא בְּרַחֲמִי,
בְּגִין דְּכְתִיב יי' אֱלֹהִים.

דִּהָא אֱלֹהִים גְבוּרָה הוּא בְּכָל אַתָּר. אֲדִנִי,
גְבוּרָה תַּתָּאָה הִיא בְּכָל אַתָּר. וְעַל דָּא

אֲשֶׁתְּמוֹדֶעַן מְלִי מְפוֹמָא דְנַבִּיאָה, וְהוּא הָוָה
 מִתְּפוּיִן לְמִימַר מְלָה מְאֵתְרִיה. וְכִדִּין הוּוּ יִדְעִי
 אֲלֵיךְ בְּנֵי מְהִימְנוּתָא, מֵאֵן אֲתֵר תְּלִיָא מְלֵתָא.
 פְּתַח רַבִּי אַחָא וְאָמַר (שׁוֹפְטִים ה) אֲרוּ מְרוּז אָמַר
 מְלֵאךְ יְיָ וְגו'. תָּא חֲזִי, הַאי קְרָא רְזָא
 הוּא בְרוּיִן עֲלָאִין. בְּשַׁעֲתָא דְמְלַפָּא קְדִישָׁא
 מְסַר בִּיתִיה בִּידָא דְמְטְרוּנִיתָא כָּל זַיְיִנִין
 וְרוּמְחִין וּבְלִיסְטְרָאוֹת דִּילִיה אֶפְקִיד בִּידָהָא,
 וְכָל אֵינוֹן מְגִיחֵי קְרָבָא דִּילִיה אֶפְקִיד עֲמָה.
 הָדָא הוּא דְכְתִיב, (שִׁיר הַשִּׁירִים ג) הִנֵּה מִטְתּוֹ
 שְׁלֹשְׁלִמָה שְׁשִׁים גְּבוּרִים סָבִיב לָהּ מְגַבּוּרֵי
 יִשְׂרָאֵל, וְהָא אוּקְמוּהָ, וְכַד אֲגַח קְדָשָׁא בְרוּיָךְ
 הוּא קְרָבָא, בְּאֵינוֹן גְּבוּרִין מְגִיחֵי קְרָבָא
 דְקָאֲמְרִן אֲגַח, וְאֵינוֹן אֶקְרוּן מְלוּמְדֵי
 מְלַחְמָה.

כְּתִיב (שׁוֹפְטִים ה) מִן שָׁמַיִם נִלְחַמוּ הַפּוֹכְכִים
 מִמְּסֻלוֹתָם נִלְחַמוּ עִם סִיסְרָא וְגו'.
 וְתַנּוּן, בְּהַאי שַׁעֲתָא דְאֵתְנַדִּיבוּ יִשְׂרָאֵל לְגַלְאָה
 רְשִׁימָא קְדִישָׁא בְּבִשְׂרָהוֹן, כְּדִין הַאי חֲרִב
 נּוֹקְמַת נָקַם בְּרִית, כְּנִשׁ כָּל חֵילָא דִּילִיה, וְכָל
 זַיְיִנִין, וְכָל אֵינוֹן מְגִיחֵי קְרָבָא, לְאֲגַחָא קְרָבָא
 עֲמִיָה (נ"א דְסִיטְרָא) דְסִיטְרָא. וְכּוֹכְבֵיָא הוּוּ
 אוּשְׁדִין נּוֹרָא מְלַעִילָא. וְאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כָּל
 פּוֹכֵב וְכּוֹכֵב אֵית לִיה שְׁמָא בְּלַחֲדוּי, וְכִלְהוּ
 בְּשַׁמְהֵן אֶקְרוּן.

אָמַר לוֹן קְדָשָׁא בְרוּיָךְ הוּא, אֵתְעַתְדוּ לְנִקְמָא
 נּוֹקְמָא דְבְנֵי. תְּרִי נּוֹקְמֵי אָנָּא זְמִין
 לְאֵתְפָּרְעָא מְנִיָהוּ. חַד נּוֹקְמָא דְשִׁית מְאָה
 רְתִיכִין דְאוּזִיף לִיה לְרַבְרָבָא דְמַצְרָאִי, בְּגִין
 לְאֲגַחָא קְרָבָא בְּהוּ בִישְׂרָאֵל. דְכְתִיב, (שְׁמוֹת יד)
 וַיִּקַּח שֵׁשׁ מֵאוֹת רֶכֶב בַּחּוּר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם.
 וְחַד נּוֹקְמָא דְבְנֵי, דְעָאקוּ לְהוּ עַד הַשְׁתָּא.
 מְצָרִים. וְנִקְמָה אַחַת שֶׁל הַבְּנִים שְׁלִי, שֶׁהֲצִיקוּ לָהֶם עַד עַכְשָׁו. וּמִשּׁוֹם כֶּף נִדְוָנוּ בְּשִׁנֵי דִינָם -

היא בכל מקום. ועל פן נודעים
 הדברים מפי הנביא, והוא היה
 מתפונן לומר דבר ממקומו. ואז
 היו יודעים בני האמונה הללו,
 מאיזה מקום תלוי הדבר.

פתח רבי אחא ואמר, (שופטים ה)
 אורו מרוז אמר מלאך ה' וגו'.
 בא וראה, הפסוק הזה הוא סוד
 בסודות העליונים. בשעה
 שהמלאך הקדוש מסר את ביתו
 בידי הגבורה, כל כלי הזין
 והרמחים והבליסטראות שלו
 הפקיד בידיה, וכל אותם לוחמי
 הקרב שלו הפקיד עמה. זהו
 שכתוב (שיר השירים ג) הנה מטתו
 של שלמה ששים גברים סביב
 לה מגברי ישראל, והרי פרשוה.
 וכשנלחם הקדוש ברוך הוא
 בקרב, עם אותם הגבורים
 לוחמי הקרב שאמרנו הוא
 נלחם, והם נקראים מלמדי
 מלחמה.

כתוב (שופטים ה) מן שמים נלחמו
 הפוככים ממסלותם נלחמו עם
 סיסרא וגו'. ושנינו, בשעה הזו
 שהתנדבו ישראל לגלות את
 הרשם הקדוש בבשרם, אז זו
 (ויקרא כו) חרב נקמת נקם ברית,
 כנסה את כל חילותיה וכל כלי
 הזין וכל אותם לוחמי הקרב
 להלחם בקרב עם (הלבנה) סיסרא,
 והפוככים היו שופכים אש
 מלמעלה. ואמר רבי שמעון, כל
 פוכב וכוכב יש לו שם לבדו,
 וכלם נקראים בשמות.

אמר להם הקדוש ברוך הוא,
 הזדמנו לנקם את נקמת בני.
 שתי נקמות אני עתיד להפרע
 מהם. נקמה אחת של שש מאות
 מרפכות שהלוה לשר הגדול של
 המצרים כדי להלחם בקרב עם
 ישראל, שכתוב (שמות יד) ויקח
 שש מאות רכב בחור וכל רכב
 ומשום כף נדונו בשני דינים -

ובגין כך אתדנו בתרין דינין, חד במיאי, וחד באשא. במיאי, דכתיב, (שופטים ה) נחל קישון גרפם. באשא, דכתיב הפוכבים ממסלותם.

ובאינון פכבייא, אית פכבא חד דלא אתא להווא נוקמא, ואתלטיא לעלמין, דכד שארי לאנהרא, אתאן שאר פכבייא ובלעין ליה, ולכל סיעתא דיליה, ואתאבידו כלהו כחדא. כמה דאת אמר, אורו מרוז אמר מלאך יי. וכי רשות אית למלאכא בהאי אלא דא הוא מלאך, דכתיב ביה (שמות יד) ויסע מלאך האלהים ההולך לפני מחנה ישראל.

ודא הוא דכל קרבין דיליה אינון. (דף ע"ד ע"א) כי לא באו לעזרת יי, פד נפקו ישראל ממצרים. לעזרת יי בגבורים, באינון ששים גבורים פד אודמנו קרבא עם סיסרא.

ודא מלאך, רזא דכל דינין וכל קרבין דמלאכא ברשותיה. ועל דא אמר, מלאך יי. ודא הוא דכתיב, (בראשית מח) המלאך הגואל אותי וגו',

והא אוקמוה חבריא. ודא זמינא למהוי עלאה ויקרא לזמנא דאתי. ובדא יתרבי שמא קדישא. ובדא זמין קדשא בריך הוא לאתפרעא מעמין עובדי כוכבים ומזלות.

ועל דא כתיב, (יחזקאל לח) והתגדלתי והתקדשתי וגו'. אזלו, עד דמטו לגביה דרבי שמעון. פיון דחמא לון, אמר רבי שמעון, הא שכינתא הכא. ודאי צריכין אנן למחזק טיבו לאנפי שכינתא.

פתח ואמר (בראשית כט) הן עוד היום גדול וגו'. האי קרא אוקמוה, דכד ישראל יתערוך תשובה לקמי קדשא בריך הוא, בזכו אורייתא יתובון לארעא קדישא, ויתפנשוון מן גלותא. דהא ודאי יומא חד יהא גלותא לישראל, ולא יתיר. הדא הוא דכתיב, (איכה א)

אחד במים ואחד באש. במים, שפתוב (שופטים ה) נחל קישון גרפם. באש, שפתוב הפוכבים ממסלותם.

ובאותם הפוכבים יש פוכב אחד שלא בא לאותה הנקמה, והתקלל לעולמים, שפאשר מתחיל להאיר, באים שאר הפוכבים וכולעים אותו ואת כל סיעתו, וכלם אובדים יחד, כמו שנאמר אורו מרוז אמר מלאך ה'. וכי יש רשות למלאך בזה? אלא זה הוא המלאך שכתוב בו (שמות יד) ויסע מלאך האלהים ההולך לפני מחנה ישראל. וזה הוא שכל הקרבות הן שלו.

כי לא באו לעזרת ה' - פשיצאו ישראל ממצרים. לעזרת ה' בגבורים - עם אותם ששים גבורים שהודמנו בקרב עם סיסרא. והמלאך הזה, הסוד של כל הדינים והקרבות של המלאך הם ברשותו, ועל כן אמר מלאך ה', וזהו שפתוב (בראשית מח)

המלאך הגאל אתי וגו', והרי פרושה החברים. וזה עתיד להיות עליון ונכבד לעתיד לבא, וכזה יתגדל השם הקדוש, וכזה עתיד הקדוש ברוך הוא להפרע מהעמים עובדי כוכבים ומזלות.

ועל זה כתוב (יחזקאל לח) והתגדלתי והתקדשתי וגו'. הלכו עד שהגיעו אל רבי שמעון. פיון שראה אותם, אמר רבי שמעון, הנה השכינה כאן, ודאי צריכים אנו להחזיק טובה לפנים של השכינה.

פתח ואמר, (בראשית כט) הן עוד היום גדול וגו'. הפסוק הזה פרושהו, שפאשר ישראל יתעוררו בתשובה לפני הקדוש ברוך הוא, בזכות התורה שובו לארץ הקדושה ויתקבצו מן הגלות. שהרי ודאי יום אחד

נתנני שוממה כל היום דוה. ואי לא יתובון, קדשא בריך הוא אומר, הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה, בלא זכו ובלא עובדין דכשרון. אבל אסותא חד לכו, השקו הצאן, אשתדלו באורייתא, דאתשקיו מימי אורייתא. ולכו רעו, לאתר דנייהא לאתר טבא וכסופא דאחסנתיכון.

דבר אחר הן עוד היום גדול, דא הוא יום דאקרי (ישעיה כב) יום מהומה ומבוסה ומבוכה, די בההוא יום אתחריב פי מקדשא, ונפלו ישראל בגלותא. ובגין עובדין בישין, ההוא יומא אתמשך ואתרבי, הדא הוא דכתיב הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה, בגין דאינון משכין ליה ליההוא יומא. השקו הצאן, פמה דאתמר במלי דאורייתא, דהא בזכותא דאורייתא יפקון ישראל מן גלותא.

ישראל מאי קא אמרי. ויאמרו לא נוכל עד אשר יאספו כל העדרים, עד דיתפנשו כל שאר יומין עלאין. וגללו את האבן, ויגנדרון ליההוא דינא קשיא דההוא יומא דשלטא על פי הבאר, ואשתכחת ההיא בא"ר בגלותא עמנא. וכד אתגלייא האי בא"ר, וההוא אבן לא שלטא עלה, מיד והשקיננו הצאן.

וזמין קדשא בריך הוא בסוף יומי, לאהדרא לישראל לארעא קדישא, ולאכנשא לון מגלותא. ומאן אינון סוף יומי, ההוא דהיא אחרית הימים. בהאי אחרית הימים, ישראל סבלו גלותא. הדא הוא דכתיב, (דברים ד) בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים, וכתיב (דברים לא) וקראת אתכם הרעה באחרית הימים.

תהיה גלות לישראל, ולא יותר, זהו שפתוב (איכה א) נתנני שממה כל היום דוה. ואם לא ישובו, אומר הקדוש ברוך הוא: הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה בלי זכות וכלי מעשים כשרים. אבל רפואה אחת יש לי לכם: השקו הצאן, השתדלו בתורה, שתשקו מהמים של התורה, ולכו רעו, למקום של מנוחה, למקום טוב וכסוף של נחלתכם. דבר אחר הן עוד היום גדול - זהו היום שנקרא (ישעיה כב) יום מהומה ומבוסה ומבוכה, שבאותו היום נחרב בית המקדש ונפלו ישראל בגלות. ומשום המעשים הרעים, היום ההוא נמשך והתגדל. זהו שפתוב, הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה, משום שהם מושכים את אותו היום. השקו הצאן, כמו שנאמר בדברי תורה, שהרי בזכות התורה יצאו ישראל מן הגלות.

ומה ישראל אומרים? ויאמרו לא נוכל עד אשר יאספו כל העדרים, עד שיתכנסו כל שאר הימים העליונים, וגללו את האבן, ויבטלו אותו הדין הקשה של אותו היום ששולט על פי הבאר, ונמצאת אותה הבאר עמנו בגלות. וכשמתגלה הבאר הזו ואותה האבן לא שולטת עליה, מיד והשקיננו הצאן.

ועתיד הקדוש ברוך הוא בסוף הימים להחזיר את ישראל לארץ הקדושה ולכנס אותם מן הגלות. ומי הם סוף הימים? אותה שהיא אחרית הימים. באחרית הימים הזו ישראל סבלו את הגלות. זהו שפתוב, (דברים ד) בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים, וכתיב (שם לא) וקראת אתכם